

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Vår saksbehandler
Amund Kind
33 36 32 06

Vår dato
15.03.2021
Deres dato

Vår referanse
16/00484-28
Deres referanse

Dokument 8:118 S (2020-2021) om å ta bedre vare på matjorda gjennom å fastsette et nytt jordvernmål - merknader

Det vises til representantforslag 118 S (2020-2021) hvor følgende tre forslag fremmes:

1. Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026.
2. Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2021 legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.
3. Stortinget ber regjeringen utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av omdisponering er gode nok, samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.

Norges Bondelag mener det er positivt at Stortinget diskuterer et forsterket mål for å ta vare på matjorda i Norge, og vil gjerne komme med et skriftlig innspill.

Vurdering av punkt 1 – nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 2000 dekar dyrka mark årlig innen 2026

Matjorda er grunnlaget for den norske bondens samfunnsoppdrag; å produsere mer mat i tråd med befolkningsveksten. Jordvern handler om å sikre dagens befolkning, samt våre etterkommere, tilstrekkelig med mat. Norges Bondelag har derfor en restriktiv holdning til nedbygging av dyrka og dyrkbar jord, noe som er klart nedfelt i Næringspolitisk program (NPP) 2020-2024, vedtatt av Årsmøtet i 2020.

Norges Bondelag mener det er positivt at KOSTRA viser en nedgang i omdisponeringen de siste årene, og at omdisponeringsmålet i gjeldende jordvernstrategi er nådd. Men statistikken viser at vi siden 2.verdenskrig har omdisponert over 1,2 millioner dekar av den beste matjorda i Norge. Det er den sentrumsnære jorda, der hvor man kan produsere korn, frukt, bær og grønnsaker som er under størst press. I samme periode er befolkningen flerdoblet. Alt tyder på at vi må tenke mer på beredskap og egen matsikkerhet i framtida. Det er derfor både logisk og nødvendig at Stortinget gir et klart og tydelig signal om at vernet av matjorda skjerpes inn ytterligere.

Representantene foreslår en ytterligere halvering av det nasjonale omdisponeringsmålet, men nevner samtidig at det må ligge en nullvisjon til grunn for omdisponering av matjord.

Norges Bondelag støtter Representantenes forslag om at det nasjonale målet for omdisponering skal være maksimalt 2000 dekar dyrka mark årlig innen 2026. Vi er

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Postboks 9354 Grønland, 0135 OSLO Tlf: 22 05 45 00
Besøksadresse: Landbrukets Hus, Hollendergata 5, 0190 OSLO
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
bondelaget@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no>

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr.: 939678670

samtidig glade for at nullvisjonen nevnes, da halvering av omdisponeringsmålet bare betyr at det tar dobbelt så lang tid å bygge ned all matjorda vår.

Vurdering av punkt 2 – legge fram en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet

En egen jordvernstrategi er viktig fordi matjorda og jordbruksarealene sikrer selvforsyninga i Norge. Det sikrer vår produksjon av mat, men det sikrer også mange arbeidsplasser og stor verdiskaping i norsk næringsmiddelindustri. I tillegg er jordvern også svært viktig i et bærekraftperspektiv.

Norges Bondelag mener all matjord må gis et langt sterkere juridisk vern. Det er i dag en meget vid adgang til å omdisponere jordbruksareal etter plan- og bygningsloven, samt jordloven §§ 9 og 12. Denne adgangen kan imidlertid innskrenkes vesentlig ved å endre jordloven § 2 andre og tredje ledd slik at jordvernet kun kan vike for samfunnskritiske infrastrukturiltak når det ikke finnes alternativt areal, og det gjennomføres så arealeffektivt som mulig.

Selv om all matjord må gis et langt sterkere juridisk vern, mener Norges Bondelag det må jobbes for det sterkeste vern av korn- og grønnsaksjord.

Regjeringen har i forslag til endringer av Plan- og bygningsloven foreslått å innskrenke Statsforvalterens innsigelsesmuligheter. Norges Bondelag er uenig i dette, og mener at et av tiltakene i nasjonal jordvernstrategi heller bør være å styrke Statsforvalterens rolle i arealforvaltning som berører dyrka og dyrkbar mark.

Flytting av matjord er i ferd med å bli et avbøtende tiltak som nærmest legaliserer nedbygging av matjord i en del kommuner. Flytting av matjord er svært komplisert hvis man skal ha til hensikt å ivareta potensialet for matproduksjon. En kubikkmeter matjord er ikke bare en kubikkmeter med masse. Det er en kubikkmeter full av levende liv som fort ødelegges hvis flyttingen ikke foregår under optimale forhold og på riktig måte. Vi vil derfor understreke at nasjonal jordvernstrategi må være tydelig på at det alltid må være førsteprioritet å unngå nedbygging av matjord.

Eksempler på avbøtende tiltak kan være jordflytting, nydyrking av tilsvarende arealer, istandsetting e.l. Slike tiltak bør primært bidra til å supplere dagens knappe arealer av dyrka arealer, ikke erstatte ved nedbygging. I de tilfellene det er umulig å unngå at dyrka og dyrkbar areal går tapt, vil avbøtende tiltak likevel kunne være aktuelt. I den sammenheng må det legges tydelige føringer fra start om at nytt arealet kommer på plass før arealet nedbygges, at utbygger står for de totale kostnadene, også kostnadene med redusert matjordverdi mm

Det er nødvendig å lage en helhetlig politikk som sikrer jordressursene i utbyggingssaker og etablere avbøtende tiltak når matjord nedbygges. Norges Bondelag støtter forslaget om ny jordvernstrategi og vil som tidligere signalisert gjerne bidra i et nærmere arbeid om utforming av strategien.

Vurdering av punkt 3 – mål for omdisponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av omdisponering er gode nok, samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.

Dyrkbar jord er Norges matproduksjonsreserve. Den har samme vernet i henhold til jordloven som allerede dyrka jord. Det totale arealet av dyrkbar jord i Norge utgjør om lag 12,5 millioner dekar. NIBIO har vurdert disse arealene og det er en langt mindre andel av disse arealene som ligger slik til at de er realistiske å dyrke opp. I tillegg vet vi at det er de dyrkbare arealene som ligger nærmest byer og tettsteder som har det største dyrkingspotensialet, og som det erfaringsvis også er størst press på. KOSTRA viser ikke den samme tydelige nedgangen på omdisponering av dyrkbar jord som for dyrka jord de siste årene.

Norges Bondelag støtter derfor at det må settes et mål for årlig maksimal omdisponeringen av dyrkbar jord.

Avisa Nationen har den siste tiden satt søkelys på jordvern, hva som er reelt drivverdige jordbruksareal og om rapportering av omdisponering er gode nok. SSB har også gjennomført noen analyser som viser at reell nedbygging de siste årene har ligget langt over det nasjonale jordvernmålet for omdisponering. I tillegg ligger det i kommuneplanene store arealer som «framtidige byggeområder» på dyrka og dyrkbar mark, som ikke rapporteres inn før de er ferdig detaljregulert.

Norges Bondelag støtter derfor at det kriteriene for rapportering av omdisponering av dyrka og dyrkbar mark vurderes nærmere.

SSB rapport 2019/15 «Landbrukets egen nedbygging av jordbruksareal» viser at 22 % av det totale arealet som ble nedbygget i perioden 2004 – 2015, var arealer som i hovedsak kan knyttes til landbrukets egen nedbygging. Nedbygging av jordbruksareal der formålet er knyttet til jordbruksproduksjon (jordlovens § 9) krever ikke søknad om omdisponering etter plan- og bygningsloven. Eksempler på dette er driftsbygninger, våningshus og driftsveger i jordbruket. Dette er derfor arealer som ikke blir rapportert inn i KOSTRA (kommune-stat rapportering) over jordbruksareal tillatt omdisponert til andre formål enn jordbruk.

Norges Bondelag vil påpeke at det ikke er mulig å unngå at noe jordbruksareal bygges ned i forbindelse med fornyelse av driftsbygninger i landbruket. Det er videre nødvendig at nye fjøs for storfe, sau og geit ligger slik til at dyra har kort vei til beitearealene. Vi mener imidlertid det er potensial for bedre planlegging og løsninger som gir mindre nedbygging av matjord. Norges Bondelag har siden 2017 jobbet med rådgivingsarbeidet slik at bonden kan gjøre kloke valg og minimalisere nedbyggingen av matjord på egen eiendom. For å få til dette trengs det kompetanse hos bonden selv og i bondens rådgivingsapparat.

Norges Bondelag støtter at det utformes tiltak som vil redusere jordbrukets egen nedbygging av matjord og vil også her signalisere at vi gjerne bidrar i dette arbeidet.

Jordvern og bærekraft

Siden bærekraft er et nøkkelbegrep i Norges Bondelags NPP jobber Norge Bondelag nå med å lage en egen bærekraftstrategi. Bærekraftstrategien skal:

- Definere norsk matproduksjons bidrag til FNs bærekraftsmål
- Sette en retning for hvordan norsk matproduksjon skal bli mer bærekraftig fram mot 2030

Et styrket jordvern vil derfor få en sentral plass i vår bærekraftstrategi.

Behov for mat i 2030 vil være 60 % høyere enn det var i 2015. Nok dyrka og dyrkbar mark er selve grunnlaget for å produsere maten, og skal vi klare å produsere mer mat på en bærekraftig måte er et bedre vern mot nedbygging av matjorda både logisk og nødvendig.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Jarle Bergsjø

Amund Kind